

Baggeren in en om waddenzeehavens werkatelier

14 juni 2011
Provinciehuis Leeuwarden

de
Coulissen

Arjen Bosch   www.decoulissen.nl
Hans Punter   www.hanspunter.nl
in opdracht van de Raad van Advies Specialisatie
Waddenzeehavens

Inhoud

Baggeren in en om waddenzeehavens	3
Drie subgroepen	3
<i>Groep 1: Praktische werkzaamheden .....</i>	<i>3</i>
<i>Groep 2: Referentiekader .....</i>	<i>3</i>
<i>Groep 3: Kennis.....</i>	<i>4</i>
Bespreking van de resultaten uit de deelgroepen	4
<i>Iedere haven voor zich .....</i>	<i>4</i>
<i>Duurzaam bodembeheer .....</i>	<i>4</i>
<i>Onderhouds- en nieuwe baggerwerken.....</i>	<i>5</i>
<i>Verspreiden van bagger.....</i>	<i>5</i>
<i>Principes voor de praktijk .....</i>	<i>5</i>
Gemeenschappelijk monitoring- en referentieprogramma	5
<i>Waterschappen .....</i>	<i>6</i>
Afrondend	6
<i>Bijlage 1</i> <i>Resultaten discussie in drie deelgroepen.....</i>	<i>7</i>
<i>Resultaten deelgroep Praktische mogelijkheden .....</i>	<i>7</i>
<i>Resultaten deelgroep Referentiekader .....</i>	<i>7</i>
<i>Resultaten deelgroep Kennis.....</i>	<i>8</i>
<i>Bijlage 2</i> <i>Lijst van deelnemers aan het werkatelier.....</i>	<i>10</i>

Baggeren in en om waddenzeehavens

Arjen Bosch licht de context van deze bijeenkomst toe en reikt de aanwezigen de volgende stukken uit:

- Brief ‘Waddenfonds en waddenzeehavens’ van Tineke Netelenbos, voorzitter Raad van Advies Specialisatie Waddenzeehavens, aan Melanie Schultz van Haegen, minister van Infrastructuur en Milieu, d.d. 8 februari 2011.
- Reactie ‘Waddenfonds en waddenzeehavens’ van Melanie Schultz van Haegen, d.d. 4 april 2011.
- Rapport projectinventarisatie monitoring slibhuishouding Waddenzee (december 2010). Het rapport is hier te downloaden:
<http://www.helderoverslib.nl/bestand/Rapportprojectinventarisatie.pdf>.

Dit werkatelier is een onderdeel van het RCW¹ project Specialisatie Waddenzeehavens, dat wordt begeleid door de Raad van Advies Specialisatie Waddenzeehavens. Het atelier is toegespitst op een verantwoorde ontwikkeling van het baggeren in en om waddenzeehavens. De 24 aanwezigen zijn uitgenodigd op basis van hun kennis over en/of ervaring met dit specifieke onderwerp mee te discussiëren over, en bij te dragen aan het beantwoorden van een drietal concrete vragen.

Drie subgroepen

Na een kennismakingsronde gaan de aanwezigen uiteen in drie groepen die zich richten op het beantwoorden van de volgende vragen:

Groep 1: Praktische werkzaamheden (o.l.v. Servaas van Dusseldorp)

Voor de wijze waarop de waddenzeehavens de slibhuishouding in de Waddenzee kunnen verbeteren, zijn suggesties gedaan over de wijze van baggeren, de wijze van verspreiden, de gebruikte contracten en de dieptebepaling.

Vraagstelling:

- Waar liggen de beste mogelijkheden om het baggeren te verbeteren?

Groep 2: Referentiekader (o.l.v. Sjaak de Boer)

Veel waddenzeehavens missen een referentiekader voor de vergunningverlening. Daardoor ontstaat per aanvraag een onderhandelings situatie waarin monitoringvragen worden gekoppeld aan de vergunning, zonder dat duidelijk is wat er met de resultaten wordt gedaan. Ook is niet duidelijk hoe de metingen leiden tot een betere kennis over het baggeren, en tegen welke referentiewaarden een baggeractiviteit wordt beoordeeld.

Vraagstelling:

- Kunnen we voor baggerwerkzaamheden van een grotendeels vergunninggestuurd monitoringsysteem, naar een systeem van milieugestuurde monitoring komen?

---

¹ RCW: Regionaal College Waddengebied

- Kun je een monitoringplan maken en daarin aangeven hoe de vereisten van de vergunningen daarin passen?
- Welke mogelijkheden zijn er om dit te realiseren?

Margriet Bentem (Rijkswaterstaat, Waterdienst, Waddenzee) kondigt het verschijnen aan (op 1 juli 2011) van een beheerplan waarin alle bestaande baggeractiviteiten zijn geïnventariseerd. Het verspreiden van bagger in de Waddenzee is gekoppeld aan de NB-wet. Het beheerplan biedt een kader en de Passende Beoordeling voor alle baggeractiviteiten. Nieuwe of veranderende baggerwerkzaamheden vragen nog wel een Passende Beoordeling.

Groep 3: Kennis (o.l.v. Hans Danel)

Kennis is beperkt en de effecten van baggerwerkzaamheden en verspreiden zijn niet duidelijk. Welke kennisbehoefte is er en welke kennis komt eraan?

De relaties met kennisinstituten zijn beperkt maar in ontwikkeling. Rijkswaterstaat organiseerde eerder een werkconferentie Helder over Slib (www.helderoverslib.nl). In dat kader zetten Waddenacademie, Rijkswaterstaat en Programma Rijke Waddenzee een traject in om een beter beeld te krijgen van de ontbrekende informatie over monitoren, data-informatie en modelleren van de slibhuishouding in de Waddenzee. Ook geven ze aan hoe die deze punten in de komende tien jaar in programma's moeten worden ingevuld. Daarnaast maakten zij een projectinventarisatie die aangeeft waar mogelijkheden liggen om kennis over slibhuishouding met concrete projecten te verbinden.

Vraagstelling:

- Zijn er andere projecten die bijdragen aan de kennis over baggeren en slibhuishouding?
- Hoe kunnen de havens beter gebruik maken van de bestaande kennis en wat is daarvoor nodig?
- Welke kennis is belangrijk voor de toekomst?
- Hoe kunnen de waddenzeehavens invloed hebben op de kennisontwikkeling?

Bespreking van de resultaten uit de deelgroepen

Iedere haven voor zich

Iedereen baggert op zijn eigen manier, maar je moet er naartoe dat je leert van elkaars ervaringen. Op het gebied van projecten en timing valt nog heel wat te leren: de Nationale Havenraad coördineert, maar voor de Waddenzee lopen de infra-projecten en kennisontwikkeling langs elkaar heen. De Waddenzeehavens, projectleiders en kennishouders zouden elkaar vaker moeten opzoeken. Dat zou kunnen als een subgroep van de CIB, die je verbindt met deskundigen van waterinfrastructuurprojecten in het Waddengebied.

Duurzaam bodembeheer

Het belangrijkste traject voor het baggeren in de havens zelf, is het onderzoek 'Duurzaam bodembeheer', de voortzetting en doorwerking in het beleid. Het gaat om het in stand houden van een zone met een hoog slibgehalte boven de vaste bodem, zodat er meer vaardiepte ontstaat. Nog niet iedereen is overtuigd van de mate waarin dit bijdraagt, maar de havens zien er perspectief in. Als het werkt, heeft dit

ook gevolgen voor het scheepvaartbeleid en voor de criteria die de loodsen hante-
ren. Kijk ook naar het onderzoek 'Slibdichtheidsmetingen Vaargeul Ameland (Rijks-
waterstaat Noord-Nederland, Waddenzee, oktober 2007)'.

Onderhouds- en nieuwe baggerwerken

Nu het rijk de onderhoudsbaggerwerken in het beheerplan Natura 2000 opneemt, hoeven de havens geen aparte NB-wet vergunningen meer aanvragen. Dat geldt echter niet voor vergunningen bij nieuwe of veranderende baggerwerkzaamheden. De Passende Beoordelingen zijn nog altijd erg ongecoördineerd en elke keer gaat het op een andere manier. Er moet daarom echt een duidelijker juridisch kader voor de Waddenzee komen, en een betere kennisontwikkeling om het juridisch kader verder te verbeteren.

Verspreiden van bagger

Bij de verspreiding van bagger ontstaan discussies over 'burenbezwaar'. Je zou de mogelijkheden voor meer samenwerking onderling moeten bespreken aan de hand van concrete situaties. RWS liet een overzicht van mogelijkheden zien. Door hier slim mee om te gaan, wordt minder slib in omloop gebracht.

Principes voor de praktijk

De zeehavens vragen om duidelijke en toepasbare principes voor verspreiding. Als je als beheerder beter inzicht hebt in de morfologie, kun je daarop inspelen.

- Kan een slimme keuze van een verspreidinglocatie de ecologie helpen?
- In welke situaties draagt zoet water spui, via coagulatie bij aan de slibhuishou-
ding?
- Wat zijn de langetermijnontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld door veranderingen in
geulensystemen of effecten van de zandmotor?

Eenzelfde reeks vragen kun je stellen over het baggeren in de haven zelf.

Stel dit soort kennis bij voorkeur beschikbaar in een voor beheerders begrijpelijke taal en via internet. Ingewikkelde modellen zou je eenvoudiger moeten presenteren om bestaande kennis en informatie beschikbaar te krijgen. Daarmee voorkom je dat elk havengebied zijn eigen (maar gelijksoortige) probleem moet oplossen.

Gemeenschappelijk monitoring- en referentieprogramma

Alle deelnemers van het werkatelier zijn van oordeel dat er een gemeenschappelijk monitoring- en referentieprogramma voor baggerbeheer moet komen. Ook de rapportage aan EU voor Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Water kunnen hiervan profiteren. Tijdreeksen zijn belangrijk, maar de kosten van meetpalen gaan de financiële rek van een haven te boven. Als je alle vergunninggerelateerde en onderzoeksmatige monitoringinspanningen herijkt, en deze ombuigt tot één overkoepelende aanpak, valt er al grote winst te behalen. Denk bijvoorbeeld aan alle monitoringinspanningen bij infrastructuurprojecten zoals de gaswinning, uitbreiding Eemshaven, verruiming vaargeul Eems, drempelverwijdering vaargeul Boontjes, extra spui en uitbreiding haven Den Helder.

Alle deelnemers aan het werkatelier schatten in dat hun organisaties op basis van de huidige inspanningen graag willen bijdragen, maar zij vragen de beheerder van de

Waddenzee (het rijk) dit op zich te nemen. Een dergelijk initiatief kan uitgroeien tot een soort 'KNMI' voor beheervragen in de Waddenzee.

Koppel aan dit initiatief andere trajecten uit het onderzoek, kijk daarbij of het Waddenfondsproject WaLHER (*Wadden Sea Long-Term Ecosystem Research*) dit kan opzetten, en kijk of het beheerplan Kaderrichtlijn Water en het Waddenfonds mogelijkheden bieden voor de ontbrekende financiering.

Iedereen pleit voor gezamenlijke meetprogramma, tot er geld moet komen. Als het ondanks de gemeenschappelijke wil en samenwerking niet lukt, moet je misschien een 'baggertax' invoeren. Ook kun je afspreken dat gebruik van de informatie door de gebruiker wordt betaald, om met die opbrengst de gegevens up to date te houden.

Waterschappen

De waterschappen nemen nog niet deel aan de discussie over slib, maar op onderdelen zijn zij wel bij het beheer betrokken.

Afrondend

Arjen dankt de deelnemers voor het meedenken vanmiddag. De opmerkingen gaan naar de Raad van Advies, naar de RCW-partners, en hij brengt ze in bij het programma Waddenzeehavens.

Resultaten deelgroep Praktische mogelijkheden

Waarom baggeren?

- Nautisch, t.b.v. de scheepvaart
- Veiligheid
- Bereikbaarheid
- (om slib 'in conditie' te houden)

De belangrijkste knelpunten zijn:

- Onderzoek 'duurzaam bodembeheer' (meten op dichtheid, eind 2012)
- (Geld)
- Vergunning (niet meer nodig voor onderhoudswerk)
- Natuurlijke aanslibbing

Verspreiding:

- 'burenbezwaar'
- Toepasbaarheid 'algemene principes'
- Zoet-zout → coagulatie, neerslag.
- Systeemontwikkeling lange termijn (zandmotor?, European Space Agency (ESA)?)
- Inzicht in morfologische veranderingen

Als je als beheerder inzicht hebt in de ontwikkeling van de morfologie, kun je daarop inspelen. Is die informatie er (via internet?).

Contracten:

- Prestatie op diepte
- Vergunning door opdrachtgever.
- RWS 5 jaar + 1 (+ 1)

Risico bij opdrachtnemer + creativiteit en flexibiliteit, bijvoorbeeld na storm.

De verantwoordelijkheid over hoe en wat wanneer gebeurt ligt bij de aannemer; havens controleren gedurende de contractduur alleen op diepte.

Iedereen baggert op zijn eigen manier. Zou het niet handig zijn om ervaringen uit te wisselen om tot verbeteringen in het proces te komen? Door de instelling van een slibtafel bijvoorbeeld?

Resultaten deelgroep Referentiekader

Vergunningen – meten – monitoren.

Stap af van de monitoring per vergunning, ga over op monitoring als totaalproject en ga na wat daaraan via nieuwe vergunningen nog kan worden toegevoegd. Een algemeen monitoringplan zou van het RCW moeten komen.

Je hebt een meetsysteem nodig omdat je om de vijf jaar Nature 2000 gegevens moet rapporteren aan Europa.

De behoefte aan kennis is een gemeenschappelijk belang: stem dat op elkaar af wat er gemeten wordt. Ontsluit die kennis (hoe?). Wie is de kennisbeheerder? (dat was RWS). Is het niet iets voor het RCW? (Dat is weliswaar bestuurlijk, maar beheert ook

de website www.waddenzee.nl). Hoe kom je tot een algemeen monitoringplan waaraan iedereen meebetaalt? Niet alleen vergunningvolgend, maar ook meer wetenschappelijk, als input voor een kenniscentrum.

Imares en Deltares verzamelen 'onderzoeksgedreven kennis'. Het gaat ze niet per se om informatie over natuurverbetering of -herstel. Hoe kunnen zij bijdragen aan een algemene monitoring?

Tijdreeksen zijn erg belangrijk. Pleit voor meetpalen in de Waddenzee. Een meetpaal is te duur voor één instantie, maar meerdere samen zouden hem wel kunnen bekostigen. Heeft de NAM geen meetnet? Het initiatief zou bij de rijksoverheid moeten liggen (RCW, EL&I, RWS).

Voor baggeren in de Waddenzee is monitoring nodig, maar het is nog niet geregeld. Hoe is dat elders gedaan? Wat is ervan te leren? Het ideaalbeeld is dat alle monitoring op elkaar aansluit, dat dubbelingen eruit zijn en kennis ontsloten wordt. Wat zou je het liefst willen weten? Gegevens waarmee je kunt werken aan natuurherstel.

Wat wordt er allemaal gemeten?

Een goed monitoringsysteem levert een gemeenschappelijke kennisbasis en is van belang voor vergunningenprocedures.

Denk om de rol van de waterschappen bij het baggeren (als in Noordpolderzijk, maar ook als spuier van coagulerend slib).

Kom tot een algemeen sturend in plaats van vergunningvolgend monitoringplan waar iedereen aan meedoet.

Resultaten deelgroep Kennis

Zoeken naar kennis

Welke kennis onderscheiden we:

- ecologisch- morfologische kennis;
- kennis van de stakeholders;
- inhoudelijke kennis;
- proceskennis (over mensen, bleek erg belangrijk bij vaargeul De Boontjes tussen Harlingen en Kornwerderzand);
- juridische kennis (Natura2000 → bepalen wat je moet weten).

Soorten kennis beïnvloeden elkaar, er zijn interacties.

Er is behoefte aan juridisch kader met als-dan kennis, maar dat past niet op de praktijk waarin tal van variabelen elkaar beïnvloeden en waarin systeemkennis nodig is.

Voor je met een activiteit begint pak je de inhoudelijke kennis op. Van daaruit stel je (o.a.) het juridisch kader vast. Mogelijk moet je zelfs het juridisch kader bijstellen op basis van de verworven kennis. Zoeken naar kennis beïnvloedt het juridisch kader.

Over wiens kennis praten we? Juristen gaan uit van een statische situatie, maar de Waddenzee wordt juist gekenmerkt door grote dynamiek. Je hebt er te maken met ontwikkeldoelen en instandhoudingsdoelen.

Zoals ook de kennis van de rivieren voor alle stakeholders beschikbaar is, en de kennis van het weer bij het KNMI, zou er ook een plek moeten zijn waar alle gedeelde *fact finding* over de Waddenzee samenkomt. Het initiatief ertoe en de regie ervan zouden bij de overheid moeten liggen.

– Toegankelijkheid van kennis

Kennis over slib en baggeren is een item voor álle havens in Nederland, dus kun je ook onderzoeksresultaten uit niet-waddenzeehavens delen, toegankelijk maken, gebruiken.

– Kennis uit het buitenland.

Ook met het buitenland kun je relevante kennis te delen (trilateraal). Bijvoorbeeld via de havenautoriteiten.

– Modellen en methodieken

Ingewikkelde modellen preciseren kennis die vaak ook al op een basaler niveau aanwezig is. Maak gebruik van (vaak eenvoudige) bestaande modellen en methodieken. Zorg dat niet elk havengebied z'n eigen problemen moet oplossen.

– Praktisch

Men wil graag gezamenlijk meetpalen plaatsen, tot er geld moet komen. Geld dat gegeven is ter financiering van een bepaald project kan de samenwerking met andere projecten blokkeren. Wie is daarop aanspreekbaar?

Een baggertax kan bijdragen aan gemeenschappelijke kosten van onderzoek en kennisdeling in en rond de Waddenzee.

Zorg dat data uitwisselbaar zijn (uitwisselbaar ≠ gratis). Zorg voor projectvoorwaarden op gebied van vast dataformat en toegankelijkheid. (wie financiert is hiervan de probleemeigenaar en zou erop aanspreekbaar moeten zijn?)

Er zijn tal van kennisbronnen en kennispartners: Beleidsgroep Bagger van de Nationale Havenraad, Centraal Informatiebureau Baggerwerk (CIB). In Europees verband zie je dat de kostenverhogende wetgeving overal hetzelfde is. De problematiek dus ook!

Indirect gebruik je ook kennis van andere havens, toch moet elke haven z'n eigen probleem oplossen. Je zou je in de waddenzeehavens een gemeenschappelijk baggerbeleid wensen. Zo is er tussen de Eemshaven en De Boontjes veel overeenkomst, maar geen samenwerking.

Het thema slib kwam al eerder aan de orde op het symposium Helder over slib en de indruk bestaat dat het in het afgelopen jaar niet verder is gekomen. Dat is onjuist, want onder regie van RWS, programma Rijke Waddenzee, EL&I en Waddenacademie werd de (in dit werkatelier uitgereikte) projectinventarisatie uitgevoerd en kreeg Deltares opdracht (iets later dan de bedoeling was) de stand van de kennis op het gebied van slib te rubriceren. Verder honoreerde het Waddenfonds het project *WaLThER (Wadden Sea Long-Term Ecosystem Research)*. De Raad van Advies Specialisatie Waddenzeehavens agendeerde het onderwerp en langs die weg kan het worden opgenomen in de programmering van het Waddenfonds.

Margriet Bentem	Rijkswaterstaat Waterdienst Waddenzee
Floris v Bentum	Rijkswaterstaat/Programma Rijke Waddenzee
Romke Bijker	ACRB
Sjaak de Boer	Groningen Seaports
Arjen Bosch	De Coulissen
Robbert van Breugel	Ministerie van Defensie, regio west
Hans Danel	DHV
Marjan Datema	Ministerie EL&I
Servaas van Dusseldorp	VanDusseldorp Advies
Doeke Haitzma	Provincie Fryslân
Jannes Kamphuis	Groningen Seaports
Stephan Kikkert	Gemeente Texel
Majel Kremer	Gemeente Harlingen, milieu
Bas van Maren	Deltares
Lieuwe van der Meer	VAST-gemeenten
Berto Meeuwissen	Witteveen & Bos
Albert Oost	Deltares
Anke Rouwette	Witteveen & Bos
Gert Schouwstra	AA Planadvies
John Walta	Gemeente Harlingen, havendienst
Wil Wienstroer	Gemeente Den Helder, havenbedrijf
Wim Woudstra	Haven Lauwersoog
Auke Wouda	Waddenvereniging
Robert Zijlstra	Provincie Fryslân